

Bilim Düşünce ve Sanatta

CİZRE

(Uluslararası Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre Sempozyumu Bildirileri)

Editör
M. Nesim Doru

İstanbul–2012

Muhammed Nurullah Seyda El-Cezerî İle Bediüzzaman Said Nursi'nin Tasavvuf Hakkındaki Görüşlerinin Mukayesesi

Zübeyir Akçe-Mardin Artuklu Üniversitesi

Abstract

A Comparison of Muhammed Nurullah Seyda El-Cezirî's and Bediüzzaman Said Nursi's Views on Sufism

As is well known Muhammed Nurullah Seyda el-Cezirî was born in Cizre in the year 1949/1368 and died there in the year 1985. Known in the area as Şeyh Seyda he was the son of Muhammed Saîd (d. 1968) whose influence on society and on Sufism in particular transcended the borders of this country due to the activities of the disciples and successors whom he had trained. Muhammed Nurullah Seyda el-Cezirî's book "The Secrets of Sufism" contains a section that he gave the title "Risale of the Nine Witticisms".

In this risale he interprets the slogan "This time is not a time of religious orders (tarikât) but a time of truth" that was formulated by Bediüzzaman Said Nursi whose books had been translated into more than forty languages and whose fame and influence had spread through the whole world.

Taking the risale of Muhammed Seyda el-Cezirî as its starting point this paper will set out how religious circles viewed Bediüzzaman and also in what ways they interpreted his above-mentioned slogan. Moreover it will attempt to determine the author's views on this topic by studying the opinions on religious orders expressed in the Risale-i Nur and more particularly the background of the above-mentioned slogan. At the centre of the discussion will be Bediüzzaman's risale "Telvihât-ı Tis'a" that can be called his risale about Sufism.

Key Words: Bediüzzaman Said Nursi, Risale-i Nur, Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, Cizre, religious orders, mysticism

Giriş *

Bilindiği gibi Muhammed Nurullah Seyda el-Cezirî, 1949 yılında Cizre'de doğmuş 1985'te de aynı yerde vefat etmiştir. Babası, yörede Şeyh Seyda olarak bilinen Muhammed Said (v.1968), annesi Şeyh Hüseyin-i Basreti'nin oğlu Şeyh Celaleddin Efendi'nin kızı Hacı Tayyibet Hatun'dur.¹

M. Nurullah küçük yaştan itibaren, bölgenin âlimlerinden ders okudu. Özellikle genç yaşında zekâ ve üstün kabiliyeti ile hocalarının dikkatini çekti. Genç yaşına rağmen, ilim ve takvası ile pederinin yerini doldurabilecek bir seviyeye geldi. Zamanının çoğunu muhterem pederinin gözetiminde geçirmiştir. İlmi icazetini babasının halifelerinden olan Şeyh Fahreddin-i Batmanî'den almıştır. On beş-on altı yaşlarında medrese tahsilini tamamlamış olup pederi daha hayatta iken

* Bu tebliği yazma aşamasında babası ve çevresi ile ilgili bilgileri benimle cömertçe paylaşan muhterem M. Nurullah Seyda'nın oğlu İrşad Seyda'ya kalbi teşekkürlerimi arz ediyorum.

¹ Mehmet Çağlayan, *Şark Uleması*, İstanbul 1996. ss. 228-229.

postnişin olarak onu işaret etmiştir. 1968’de babasının vefatı üzerine 6. postnişin olarak bu görevi vefatına kadar (1985) üstlenmiştir.¹

M. Nurullah, medrese ve tekke hizmetlerini beraber yürütmüş, hem ilim dersi vermek suretiyle ilmî icazet² hem de tarikat icazetini vermiştir.³ Özellikle yaşadığı toplumun ve çağın problemleriyle ilgilenmiş, günümüz insanının nasıl irşad edilmesi, doğruların hangi metotla ona ulaştırılması gerektiği konusunda gayret göstermiştir. Şeyh Nurullah, merhum babasının tasavvufi mirasının devam ettiricisi olduğundan onu hakkıyla tanıyabilmek için babasından biraz söz etmek gerekecektir.

Şeyh Seyda

Şeyh Seyda Hazretleri (1309/1889) yılında Cizre’de doğmuş olup babası Şeyh Ömer-i Zenginî (k.s), annesi ise Şeyh Reşid Dirşevî’nin kızı Halime hanımdır. Henüz bir yaşında iken babası vefat etmiştir. 17 yaşında iken ilim tahsilini tamamlayıp icazet alıp müderrisliğe başlamıştır. 40 yaşına geldiğinde dayısı ve aynı zamanda kayınpederi olan Şeyh Muhammed Nûri ed-Dirşevî kendi yerine (vefatından bir müddet önce 1924) onu şeyh olarak tayin etmiştir.⁴

Zamanında Şeyh Seyda’dan icazet almış yüz elli’ye yakın talebesi, Suriye, Irak, Arabistan ve Türkiye’nin muhtelif yerlerine dağılmış yüz kadar halifesi vardı. Halifelerinden Şeyh Abdussamed el-Fârkinî onun hayatını kaleme almış, talebe ve halifelerine gönderdiği seksen altı mektubunu bir araya getirmiştir.⁵ Ayrıca irili ufaklı çoğu tasavvufufla ilgili sekiz adet eseri bulunmaktadır.⁶ Şeyh Seyda Hazretleri Nakşibendiyye’nin Halidiyye koluna mensup olup tarikat silsilesi Şeyh Halid-i Cezerî yoluyla Mevlâna Hâlid-i Bağdadî’ye ulaşmaktadır.⁷

Bütün tarikat çevrelerinin Bediüzzaman ve Risale-i Nur’a dost ve taraftarlığı olmakla birlikte M. Nurullah’ın mensubu bulunduğu ve Şeyh Seyda’nın temsil ettiği tarikatın “Seydaî” kolunun bu dostluk ve alakadarlığının daha belirgin olduğu gözlenmektedir.

Bu alakadarlığının sebeplerinden bir tanesi Bediüzzaman’ın Cizre ile olan yakın ilişkisi⁸, diğeri de Şeyh Nurullah’ın merhum babası ile Bediüzzaman arasındaki samimi muhabbet olsa gerektir. Babası Şeyh Seyda ile Bediüzzaman’ın hayatlarında birbirleri hakkında sitayişkâr ifadeleri olmuştur.⁹ Ayrıca Bediüzzaman’ın vefatı arifesinde Şeyh Seyda’nın mazhar olduğu bir kerametten de şu şekilde söz edilmektedir:

¹ Şeyh Abdussemed el-Farkmî, *el-Mecma’u’l-münaddadü’l-kameri fi tercemeti’s-Şeyh Muhammed Sa’id Seyda el-Cezeri Mektubat*, (trc. İbrahim Öztürk) İnegöl 2008 s.63 (Bundan sonraki referanslarda sadece “Mektubat” olarak yazılacaktır); Abdülhakim Yüce, “Cizre’li Şeyh Seyda ve Tasavvufi görüşleri”, *Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu Bildirileri*, ed.M.Nesim Doru, Şırnak Üniv., Yay., Ankara 2010. s. 637-638

² İlmî icazet verdiği kırk kişinin isim, memleket ve icazet tarihleri için bkz. Mektubat, ss. 64-66; Mehmet Çağlayan a.g.e. s. 228.

³ Tarikat icazetini verdiği dokuz kişinin künyesi için bkz. *Mektubat*, s. 66.

⁴ Evliyalar Ansiklopedisi, “Şeyh Seyda”. C. XI, İstanbul 1993. s.297

⁵ Şeyh Abdussemed el-Farkmî, *Mektubat*,

⁶ Eserleri hk. Bkz. a.g.e. s. 49.

⁷ Abdurrahman Adak, “Seyda, Muhammed Said” *DİA*, C. 37, İstanbul 2009. s. 20; Mehmet Çağlayan a.g.e, ss. 229-239.

⁸ Bediüzzaman’ın Miran aşiret reisi Mustafa Paşa ile olan mücadelesi ve Cizre âlimleri ile giriştiği ilmî münazara ile ilgili olarak bkz. *Bediüzzaman Said Nursi Tarihçe-i Hayatı*, Germany 1994. ss. 36-38.

⁹ Bediüzzaman ve Şeyh Seyda arasındaki muhabbet ve karşılıklı hürmet kendilerinden sonra gelen talebe ve halifelerine de tesir etmiştir. Bu konu ile ilgili birkaç örnek vereceğiz: 1954 yılında Bediüzzaman’ı İsparta’da ziyaret eden Şeyh Seyda’nın Halifesi Mehmet Emin Er bir hatırasını şöyle anlatıyor: “Hazret-i Üstadın selâm ve tebriklerini evvela mektupla, sonra Cizre’ye gittiğimde şifâhen Şeyh Seyda’ya tebliğ ettim. Cemaatten birisinin suali dolayısıyla Şeyh Seyda, Üstad hakkında şunları söyledi: “Bediüzzaman’ı bu sırada Allah Teâlâ bize göndermiştir. Daha genç yaşlarda iken Cizre’ye gelmiştir. En büyük âlim ve müritlerden sayılan dayılarımız ve ağabeylerimiz onun ilmîni, fazlını, büyüklüğünü kabul ve itiraf etmişlerdir. O inancı olmayanların, Firavunların Musa’sıdır. Onun vazifesi öyledir, bizimki de böyledir. Eğer bir mani olmasa idi ziyaretine gider, elini öper, dua talep ederdim. Kitapları hakikattirler, bizde mevcuttur. Eğer rast gelse, mani de olmazsa, ben de medreseye gider risaleleri dinlerdim.”Necmettin Şahiner, Son Şahitler, C.V. İstanbul 1992. s.94.

Üstad Bediüzzaman’ın talebe ve hizmetkârı Mustafa Sungur, Şeyh Seyda Hazretlerinden şunları naklediyor: “Üstad Bediüzzaman Said Nursi; Âlem-i İslâmın reisisidir, muvâhhidinin reisisidir, nurcuların reisisidir.” Necmettin Şahiner, a.g.e. s. 95. Keza Şeyh Seyda’nın Batman’daki halifesi ve aynı zamanda Şeyh Nurullah’ın İlmî icazetini kendisinden aldığı önemli âlimlerden Molla Fahreddin-i Batmanî sohbet ve vaazlarında sürekli Bediüzzaman ve Risale-i Nur’dan övgüyle söz etmiştir. (Risale-i Nur hizmetinin öncü şahsiyetlerinden ve Batman’daki kanaat önderlerinden Hacı Mehmet Uçar ile yaptığımız 13/03/ 2012 tarihli hususi görüşme)

“Hicri 1379 yılının 21 Ramazanında, Miladi takvimle 7 Mart 1960 tarihinde Şeyh Seyda Hazretleri kendi dergâhının bulunduğu Cizre'nin Serdahl köyünden, o zaman sebebi anlaşılmayan manevi bir sıkıntıdan dolayı, müritlerinden olan alay komutanının arabasıyla Cizre'nin batısına, Mardin'e doğru bir yolculuğa çıktı. İki küçük oğlu Ömer Faruk Efendi ve Muhammed Bâki Efendi'yi küçük arabaya aldı. İkisinden de daha büyük olan oğlu Muhammed Nurullah ile talebesi ve halifesi Seyyid Ali Fındıkî'nin oğlu olan Abdurrahman Erzen ve yakın bazı müridanın da onlara katılmaları suretiyle yola koyulmuşlardır.

Akşama doğru Midyat'a ulaştı. Oradan da halifesi ve ilimde mücazı (icazet verdiği talebesi) Seyyid Şeyh Halil Efendi'nin köyü olan, Midyat'a bağlı Serdef'e gittiler. Ramazan'ın yirmi beşine kadar orada kaldılar. Son günde, kendisine tahsis edilen odada kimsenin yanına girmemesini emir buyurdular. O odada tam altı saat yalnız kaldı. Kimse odaya giremedi. Altı saat sonra birden bulunduğu odadan çıkarak, yola koyulmayı emir buyurdular. Herkes beraberce Midyat'a doğru yola koyuldu. Midyat'a vardıklarında bir müridin evinde mahşeri bir cemaate öğle namazı kıldırdı. Tam namaz bitmişti ki, Bediüzzaman Hazretlerinin vefat haberi alındı. Bunun üzerine cemaate uyarı yapılarak 'Kimse ayrılmam, Bediüzzaman hazretlerinin gıyabi cenaze namaz kılınacak' denildi. Şeyh Seyda hazretleri orada gıyabi cenaze namazını bizatihi kendisi kıldırdı.¹

Bundan sonra, halk tarafından sebebi ve nereye gidileceği bilinmeyen bu yolculuğu tamamlayarak, tekrar köyü Serdahl'e geri döndü. Sonradan haber duyuldu ki; büyük üstad Bediüzzaman Said Nursi, Isparta'dan doğuya doğru yola çıkmış, Şeyh Seyda'nın köyünden ayrıldığı günde Bediüzzaman Hz.leri Urfa'da durmuş ve Ramazan'ın yirmi beşinde vefat etmişti. Bu yüzden de halk arasında haber şu şekilde yayıldı; Şeyh Seyda, Bediüzzaman'ı karşılamak için acilen ve manevi bir sıkıntı içinde Bediüzzaman'ın geldiği istikamete gelmiş. Ancak Bediüzzaman'ın vefatı üzerine o da bu yolculuğa son verdi. Bu yolculuk esnasında Bediüzzaman'ın gıyabi cenaze namazını kıldırarak yetinmek durumunda kalmış. Üstad Bediüzzaman'ın vefatı ve defin haberi gelmeden de geri dönmemiş.²

Ramazan Bayramından sonra Şeyh Seyda'yı Serdahl köyünde ziyaret ettiğini söyleyen Halifesi ve Mektubat'ın Camiî Şeyh Abdussamed el-Fârkinî, Şeyh Seyda'ya hem ramazan ayında hem de kış mevsimindeki seyahatinin sebebini sorduğunu ve şu cevabı aldığını nakletmektedir:

“Ben miskin bir kimseyim. Büyük Üstadı, Peygamberlerin babası Halilu'r Rahman cezb etti. Allah, Üstad'ı kendi halili olan Halilu'r-Rahman'a ulaştırdı. Bizi de dostumuz ve halilimiz olan Şeyh Seyyid Halil'e kadar ulaştırdı. Lakin büyük Üstad beni kendine doğru cezb edip çekmek ve kendine ulaştırmak istedi. Ancak Allah (c.c) bize onunla buluşmayı değil, belki yalnız büyük Üstadın gıyabi cenaze namazını kılmayı nasip etti. Olay duyduğunuz gibidir. Bunda şek ve şüphe yoktur.”³

Ayrıca Şeyh Seyda hazretlerini misafir eden halifesi Şeyh Seyyid Halil Efendi'nin de, söz konusu yolculuğun hikmetini Şeyh Seyda'ya sorduğu ve şu cevabı aldığı nakledilmektedir: “Anladım

Ayrıca şu anda Dicle İlahiyat Fakültesi Dekanı olan Abdülkerim Ünalın da Molla Fahrettin'in Bediüzzaman ile olan ilişkisini şöyle aktarır: “Üstaz Bediüzzaman Said Nursi'nin kitaplarını (Nur Risalelerini) okudu ve onlardan çok etkilendi. Bunun üzerine Bediüzzaman hazretlerine bir mektup yazarak kendisini de talebeleri arasında kabulünü talep etti. Bediüzzaman da ona bir mektupla cevap vererek muvaffakiyeti için dua etti. Bilindiği gibi Bediüzzaman, büyük düşünüyor ve uzun vadede Dünya'ya hitap edecek Nur Risalelerini yazıyordu. Molla Fahrettin'in de Bediüzzaman'dan etkilenmesi sonucu eser yazmaya başladığı ve aynı ideali taşıdığı kanaatinde olduğunu söylemektedir. (http://seyhfahreddin.com/molla-fahrettin-batmani-nin-hayati-ve-kisiligi.html#_ftn2)

Manevi işaret üzerine Urfa'da Bediüzzaman'ın cenazesini yıkayan Molla Hamid Efendi, Şeyh Seyda'nın halifesi iken Bediüzzaman'la mektuplaşmış Risale-i Nur'lara karşı derin bir muhabbet beslemiştir. Abdulkadir Badıllı, *Bediüzzaman Said-i Nursi Mufassal Tarihçe-i Hayatı*, C. III, İstanbul 1990. s. 1755

Başka bir örnek de Şeyh Seyda'nın önemli halifelerinden ve Kürtçe divan sahibi Seyid Ali Fındıkî'nin Bediüzzaman'a olan derin muhabbetinin bir ifadesi olarak Üstad'ın vefatı vesilesi ile kaleme aldığı içli, mersiyesi gösterilebilir. Seyid Elryê Fındıkî, *Diwan*, İstanbul 2000. s.205

¹ Necmettin Şahiner, *Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursi*, 4. Baskı İstanbul 1976. s.425-426

² *Mektubat*, s. 116-117.

³ *Mektubat*, aynı yer.

ki Allah Celle Celâluh, Üstad Bediüzzaman Said Nursi hazretlerini Urfa'ya İbrahim Halil'e yöneltince, bizi de Halil İbrahim'e¹ yöneltti."²

Şeyh Muhammed Nurullah'n Eserleri

Toplam basılmış 14 eseri bulunmaktadır. Bir kısmı Türkçeye de çevrilen eserleri şunlardır:

1. **Hizb-ül Hakayik'l İrşadiye:** Dua ve zikirlerle ilgilidir.
2. **Es-Saihul Mütefekkir:** Akide ile ilgilidir.
3. **Cem-ül Cevami:** Tefsir, hadis ve fıkıh usulü ile ilgilidir.
4. **Hülasat-ül Telhis:** Edebiyatla ilgili olup maanî ve bedîf ilimlerine aittir.
5. **Sahifet-ül İctihad:**
6. **Esrarü't-tasavvuf:** Tasavvufu ilgilidir.
7. **El Akaid :**
8. **El Berahin Ala Haşril İnsan ve Vücuti Âlemin Ahar:** İnsanların tekrar dirileceğine ve başka bir âlemin varlığına ait delillerle ilgilidir.
9. **Ed-Delaillü-l Katı-a ala risaleti Seyyidina Muhammed (s.a.v.) ve İcazi Kur'an:** Hz. Muhammed (a.s) peygamberliği ve Kur'an'ın icazı ile ilgili kesin deliller ihtiva etmektedir.
10. **Sahifetü'l-marifet:** Marifetle alakalıdır.
11. **Tabiat Çınlıyor:** Hayat ve kâinatı ilahi bakış açısıyla izah etmiştir. Bu eserinde Bediüzzaman'ın tefekkür siteminden etkilendiği çok aşikârdır.³
12. **Divan:** Arapça ve Kürtçe tasavvufi, irfani ve edebi şiirlerden oluşan bir manzumeler bütünüdür. Nurullah Efendi bu eserine divanu'n-nuri ve'l-hikmeti adını vermiştir. Bu eser basılı değildir. Orijinal el yazması Nurullah efendinin oğlu İrşad Seyda'nın yanında bulunmaktadır.⁴
13. **Çekirdekler ve Gerçekler:** İnsanın manevi yapısının nasıl korunacağını felsefi ve mantıki metotla açıklamıştır.
14. **el-Evrak:** Medreselerde okutulan meşhur Hallul-maakid adlı eserin mukaddimesinin beyan, belagat, maanî, sarf ve nahiv ilimleri açısından kısa bir şerhidir.

Şeyh Nurullah'ın yukarıda da görüldüğü üzere eserlerinden bir tanesi de Türkçeye Tasavvufun Sırları adıyla çevrilmiş ve basılmış olan Esrarü't-tasavvuf'tur. Bu eserin Dokuz Nükte Risalesi olarak isimlendirdiği bir bölümünde Bediüzzaman Said Nursi'nin "Bu zaman, tarikat zamanı değil hakikat zamanıdır" sözünü şerh ve izah ediyor.

Bediüzzaman, Kur'an ve sünnetten beslenen tüm tasavvuf ekollerine hürmetkâr bir tavır takınmakla birlikte tarikat ehlini "varta" olarak ifade ettiği bazı sapmalara karşı da ikaz etmektedir. Onun "Bu zaman tarikat zamanı değil hakikat zamanıdır" yaklaşımını gerek Risale-i Nur'dan istifade eden müntesiplerince gerekse ehl-i tarikat arasında çok farklı yorumlara tabi tutulmuştur.

Bu söz, Bediüzzaman'dan istifade edip onu üstad olarak kabul eden çevreler ile tarikat müntesipleri arasında düşünsel ve hissi bir fay hattının oluşmasına da yol açmıştır. Her ikisinden de vazgeçemeyen bazı müellifler ise Bediüzzaman'ın bu yaklaşımını te'vil ve tefsire tabi tutmuşlardır. Bu müelliflerden birisi de bilhassa Cizre ve çevresinde tanınıp saygı duyulan Şeyh Muhammed Nurullah Seyda el Cezerî'dir.

¹ Adı geçen Şeyh Halil Efendi'nin babasının ismi İbrahim idi. Dolayısıyla Halil İbrahim ifadesi, İbrahim'in oğlu Halil anlamında kullanılmıştır. *Mektubat*, s. 118.

² *Mektubat*, Aynı yer.

³ Şeyh Nurullah'ın bu kitabındaki tefekkür usul ve üslubunun Bediüzzaman'mki ile benzerlik arz ettiğine dair bir kıyaslama için Münacat Risalesi, Ayetü'l-Kübra ile Otuz ikinci Sözlere bakılabilir.

⁴ Muhammed Göksu, "Muhammed Seyda el-Cezerî (1949-1985)'nin Şahsiyeti ve Tasavvuf Anlayışı", Uluslararası Şınak ve Çevresi Sempozyumu *Bildirileri*, ed.M.Nesim Doru, Şınak Üniv., Yay., Ankara 2010. s. 647.

Şeyh Muhammed Nurullah, Bediüzzaman'ın talebelerinden birisinin kendisine yazdığı ve muhtemelen "Bu zaman tarikat zamanı değil hakikat zamanıdır" sözünün yer aldığı bir mektuba cevap olarak yazdığı mektubun mukaddimesini ehemmiyetine binaen "Dokuz Nükte Risalesi" olarak isimlendirmiştir.

Burada, Bediüzzaman'ın tarikat hakkındaki görüşlerini genel olarak ifade ettikten sonra onun "Bu zaman tarikat zamanı değil hakikat zamanıdır" sözünün bağlamını ve Şeyh Muhammed Nurullah'ın bu husustaki yorumlarını değerlendireceğiz.

Bediüzzaman ve Tarikat

Bediüzzaman Said Nursi tasavvufla iç içe olan bir çevrede dünyaya gelmiştir. Babasının adı Mirza olduğu halde muhtemelen tasavvufla alakasından ve sofi meşrep birisi olması nedeniyle "Sofi Mirza" lakabıyla anılmaktaydı.¹ Ayrıca Bediüzzaman'ın doğduğu çevredeki insanların çoğunun Nakşî tarikatından Gavs-ı Hizan namıyla bilinen Seyyid Sıbğatullah Efendi'ye² bağlı olduklarını öğreniyoruz.³ Kısa aralıklarla gezip ders aldığı civar medreselerdeki hocaların hemen hemen bütününe yakını tarikatlarla ilişkiliydi. Hatta Bediüzzaman'ın ağabeyi Molla Abdullah'ın Hz. Ziyaeddin'in has müridi olduğunu bizzat kendisi bir hatırası vesilesi ile naklediyor.⁴ Bediüzzaman'ın biraderzadesi Abdurrahman tarafından yazılan Tarihçe-i Hayatında medresedeki hocası Seyyid Nur Mehmed'den Nakşibendî tarikatının dersini aldığı da kaydedilmektedir.⁵

Bu bilgilerden anlıyoruz ki, Bediüzzaman, tarikatların hâkim ve tasavvufî etkinin yoğun olduğu bir çevrede dünyaya gelmiş ve büyümüştür. Fikri tekâmülünü bu çevreden bağımsız olarak değerlendirmek mümkün değildir. Ayrıca Bediüzzaman'ın şahsi hayatında, çocukluğundan vefatına⁶ kadar, tasavvufî hayatın vazgeçilmez bir prensibi olan "zühd" ü esas almıştır.⁷

Bediüzzaman, mesleğinin tarikat olmadığını, kendisinin de şeyh değil hoca olduğunu, hiç kimseye tarikat dersi vermediğini ifade etmektedir.⁸ Ayrıca, "zaman tarikat zamanı değil, belki imanı kurtarmak zamanıdır. Tarikatsız cennete giren çoktur, imansız cennete giren yoktur."⁹ Şeklindeki açıklamaları külliyyatın muhtelif yerlerinde geçmektedir.

Risale-i Nur hareketi'nin bilinen manada bir tarikat değil, belki Allah'a götüren yol manasında acz, fakr, şefkat ve tefekkür esaslarını kabul ettiği için bu anlamda bir tarik olarak kabul edilebileceği kaydedilmektedir.¹⁰

Telvihat-ı Tis'a Risalesi'nde "Tarikatta hissesi olmayan ve kalbi harekete gelmeyen, bir muhakkik âlim zât da olsa, şimdiki zındıkların desiselerine karşı kendini tam muhafaza etmesi müşkülleşmiştir." demektedir. Bediüzzaman, bu sözü ile sıradan samimi bir ehl-i tarikatın imanının sağlamlığına şu şekilde dikkati çekmektedir. Tarikattaki zevk vasıtasıyla, evliyaya olan muhabbet yönüyle, Şiddetli bir muhabbet ve sağlam bir itikat ile kabul ettiği silsiledeki şeyhleri, onun nazarında hiçbir kuvvet çürütemez. Çürütmediği için, onlardan itimadını kesemez. Onlardan itimadı kesilmezse, dalalete girmez. Dolayısıyla böyle bir şahsın kalbi, ta Resûlullah (sav)'e kadar uzanan silsiledeki bütün evliyanın teşkil ettiği şahs-ı maneviye istinad edip bağlandığı için, ehl-i dalalete kolay kolay tam mağlup olmaz.

¹ Necmeddin Şahiner, *Bilinmeyen Taraflarıyla*, s. 33, 51, 57, 294.

² Seyyid Sıbğatullah hk. Bkz. M. Şefik Korkusuz, *Nehri'den Hazne'ye Meşayih-i Nakşibendî*, İstanbul 2010.

³ Hamid Algar, *Nakşibendîlik*, (hazırlayan Cüneyt Köksal). İstanbul 2007 s. 279; Necmettin Şahiner, *Bilinmeyen Taraflarıyla*, s. 31

⁴ Bediüzzaman Said Nursi, *Kastamonu Lahikası*, Germany 1994. s. 60

⁵ Abdurrahman Nursi, *Bediüzzaman'ın Hayatı*, (Yayına Haz. O. Resûlan). İstanbul 1979 s. 46.

⁶ Bediüzzaman'ın zahidane yaşayışını ömrünün sonuna kadar muhafaza ettiğinin en büyük delili vefatından sonra maddi değeri olan hiçbir şeyi geride bırakmamış olmasıdır. Vefatı esnasında Urfa Tereke Hâkimliğince tanzim edilmiş olan tutanak için bkz. Abdulkadir Badıllı, a.g.e. C.III, s. 1748-49.

⁷ Bediüzzaman'ın zahidane yaşayışı ile ilgili örnekler için bkz. *Bediüzzaman'ın Tarihçe-i Hayatı*, Germany 1994 s. 31; a. mlf. *Mektubat*, Germany 1994. ss. 18, 19, 68, 69.

⁸ B.S. Nursi, *Mektubat*, s. 66.

⁹ B.S. Nursi, *Emirdağ Lahikası*, C. I, Germany 1994. s. 28

¹⁰ Ahmet Akgündüz, "Risale-i Nur hareketi Tarikat mı Cemiyet mi, Cemaat mi?", *Uluslararası Bediüzzaman Sempozyumu III*, 24-26 Eylül 1995, s. 154.

Buradaki sır şahs-ı maneviye intisap sırrıdır. Çünkü zaman cemaat zamanıdır. Fakat şahs-ı maneviye intisabı olmayan bir âlim, cemaatleşerek ve cemiyet ruhuyla hücum eden dinsizliğe karşı, tek başına mukavemet edemez. Kendini muhafazada birçok sıkıntılarla karşılaşır. Zaman cemaat zamanı olduğu için cemaatteki kuvvet, ihlâs, fedakârlık gibi birçok haslet bir kişide bulunmaz. Cemaat içinde kolayca mahfuz olabilir, birçok salih amelde muvaffak olabilir. Tek başına ise çok zorluklar çeker. Hatta Bediüzzaman, bu asırda Müslümanların mağlubiyetinin bir sebebinin de “ehl-i hakk”ın cemaat ve cemiyetçilik ruhuyla hareket eden “ehl-i dalalet”e karşı ferdi hareket etme tarzı olduğunu söyler.¹

Bediüzzaman’ın Bir Kısım Tarikat Ehli Arasında Görülen Bazı Halleri Tenkidi

Yukarıda izah edildiği üzere gerçek tarikata sahip çıkan Bediüzzaman, diğer taraftan ehl-i tasavvufu, ayak kayması olarak ifade edebileceğimiz bazı “varta” lara karşı da ikaz etmektedir.

Şeriatı ölçü olarak almayıp, din usulü ulemasının kaidelerini göz ardı eden, İmam-ı Gazali ve İmam-ı Rabbani gibi hem muhakkik âlim, hem de gerçek tasavvufun öncüsü olan şahsiyetlerin talimatlarını rehber olarak kabul etmeyen bir kısım tarikat mensubunun, velayet mesleğinde bazen boğuldukları ve başkalarını da yoldan çıkardıkları gerçeğine işaret eder.² Bediüzzaman’ın, tarikat ehlini eksen kaymasını önleme babından ikaz ettiği hususları şu şekilde özetleyebiliriz:

a-Velayetin Nübüvvete Tercih Edilmesi

Bediüzzaman, Peygamber efendimizin sünnetine tam olarak ittiba ve itaat etmeyen bir kısım “ehl-i sülûk”un velayeti nübüvvete tercih etmekle hataya düştüğünü söyler. Nübüvvet-velayet karşılaştırması, ilham-vahiy farkı Risale-i Nur Külliyyatı’nın muhtelif yerlerinde genişçe yer almıştır.³

b-Tarikatın Adap ve Evradının Sünnet-i Seniyye’ye Tercih Edilmesi

Tarikatın en büyük amacı sünnet-i seniyye’ye ittibatı temin ve teşvik etmek iken, çok ileri giden ve tarikat tassubunu taşıyanların bir kısmı âdab ve tarikat evradını sünnet-i seniyye’ye tercih etmekle sünnete muhalefet edip, sünneti terk eder, fakat virdini bırakmaz. Tarikat vesile iken asıl (şeriat) yerine ikame edilerek hataya düşülür.⁴

c-İlhamın Vahiy ile Karıştırılması

Vahiy ve ilham farkı Külliyyatın çeşitli yerlerinde farklı bağlamlarda ele alınmaktadır. Bediüzzaman, vahiy ile ilham farkını şu çarpıcı misalle açıklar: “Elimizdeki ayinede görülen küçük, sönük ve perdeli güneşin gökyüzündeki güneşe ne nispeti varsa, ilhamı vahiy diye isimlendiren iddia sahiplerinin kalplerindeki ilhamla, doğrudan doğruya Allah kelamı olan Kur’an güneşinin ayetlerine nispeti o derecededir. Evet, her ayinede görünen güneşin misalleri güneşindir ve onunla münasebettardır denilse haktır. Fakat o güneşçiklerin ayinesine küre-i arz takılmaz ve onun cazibesıyla bağlanmaz”⁵

d- Tarikatteki Zevk ve Kerametlerin İstenmesi

Bediüzzaman, tarikatın gerçek mahiyetini anlamayan bir kısım ehl-i tasavvufun, gerçek veriliş amacı zaifleri takviye, gevşekleri cesaretlendirmek için ve istenilmeyerek verilen “ezvak”, “envar” ve “keramet” i hoş görüp onlarla meşgul olmaları neticesinde ibadete, hizmete ve zikre tercih etmek suretiyle hataya düştüklerini söyler.⁶

Gerçek ehl-i tasavvuf, keramet verildiği vakit, Allah’ın bir iltifatı şeklinde kabul edip gizlemesine çalışmışlar. Hatta, kerametın gizli ve saklı tutmanın veliler üzerine vacip olduğu, velinin

¹ B. S. Nursi, *Lemalar*, Yeni Asya Neşriyat Germany 1994. s. 157-158.

² B. S. Nursi, *Mektubat*, s. 430.

³ B. S. Nursi, *Sözler*, Germany, 1994. s. 303, 451, 453.

⁴ B. S. Nursi, *Mektubat*, s. 438.

⁵ B. S. Nursi, a.g. e. s. 432, 433.

⁶ B. S. Nursi, a.g. e. s. 439

keramet iddiasında bulunamayacağı, kendisinden zuhur eden hallerin keramet olduğunu kesinlikle söyleyemeyeceği şeklinde kuvvetli görüşler de mevcuttur.¹

e- Velayet Makamları Gölgelerinin Asıl Makam ile Karıştırılması

Bediüzzaman, kendi makam ve konumlarının farkında olmayan bir kısım tarikat ehlinin, velayet makamlarının gölgelerini ve kısmi belirtilerini asli ve külli makamlarla karıştırma neticesinde hataya düştüğüne dikkat çekerek bu gibilerin durumunu şu örneklerle izah eder:

Nasıl ki, bir onbaşı kendisinde bulunan komutanlık zevki ve neşesi ile gururlansa, kendisini bir mareşal zanneder. Kendi küçük komuta dairesini o büyük ve kapsamlı daire ile karıştırır; küçük bir aynada görünen güneşin yansıması ile büyük bir denizin yüzünde yansıyan güneşin yansıması arasında bir yönüyle benzerlik varsa da büyük bir mahiyet farkı vardır. Manevi âlemde küçük bir makam işgal eden bazıları, bir sineğin bir tavus kuşuna nispeti gibi kendisinden o derece büyük olanlardan kendini büyük görür ve öyle de hisseder.²

f- Tarikatte Naz, Şatahat ve Teveccüh-ü Nas'ın İstenilmesi

Bediüzzaman'ın dikkat çektiği diğer önemli bir husus da şudur. Bir kısım ehl-i zevk ve şevk tarikat yolculuğunda “naz”ı, manevi sarhoşluk hali olan “şatahat”i ve insanların kendisine yönelme talebi olarak ifade edebileceğimiz “teveccüh-ü nas”ı; şükre, Allah'a mütavazi bir şekilde yalvarmaya ve “istiğna”ya yani insanlara karşı tokluk duygusu içinde olmaya tercih ederek tehlikeye düşme halidir.³

g- Ahirette Verilecek Olan Manevi Ücretlerin Dünyada İstenilmesi

Bediüzzaman'ın, tarikat ehlini manevi yörüngesinden çıkararak faktörlerden birisi olarak saydığı bu hususu ahirette alınacak ve koparılacak velayet meyvelerini dünyada yeme talebi olarak açıklar.⁴

Gerçek tasavvufi anlayışta, dünyadaki amel ve hizmetlerin karşılığının öteki dünyada verileceğine, hatta öbür dünyadaki sevap beklentisinin bile, sadece ve sadece Allah rızası için yapılan ibadet anlamındaki “ihlâs”a aykırı olduğuna inanılır.

Bediüzzaman, yukarıda sayılan sapmalar dolayısı ile tarikatların mahkûm edilemeyeceğini, tasavvufi eğitim ve terbiyeyi hata-sevap, günah-hayır kıyaslamasını yapmak suretiyle değerlendirmek gerektiğini ve sünnet-i seniyye dairesindeki tarikatın fayda ve sevaplarının kesin olarak zarar ve mahzurlarından fazla olduğunu söyler.⁵

Bu Zaman Tarikat Zamanı Değil İmanı Kurtarma Zamanıdır

Tarikat çevrelerinin Bediüzzaman ve Risale-i Nur'a mesafeli duruşlarında son derece etkili olan bu söz, Risale-i Nur talebelerinin bir kısmı tarafından da ehl-i tasavvufa karşı kullana geldikleri bir argüman olmuştur. Bir ayet veya hadisi hakkıyla anlayabilmek için “esbab-ı nüzul” ve “esbab-ı vürud” u bilmek gerekiyor. Aynı şekilde toplum üzerinde çoğaltıcı etkiye sahip öncü insanların söyledikleri sözleri de “muhatap”, “makam”, “mekân”, “maksat” ve “zaman” gibi faktörleri göz önünde bulundurarak yorumlamak gerekiyor. Zira gerçek anlam, ancak bağlam ile ortaya çıkar. Bu ilkeler çerçevesinde Bediüzzaman'ın bu sözünü değerlendirmeye gayret edeceğiz.

Bu söz söylendiği zaman, Bediüzzaman'ın ifadesiyle “Kur'anın etrafındaki surların yıkıldığı” yani tasavvufi eğitimin yapıldığı tekkelerin ve dini ilimlerin okutulduğu medreselerin kapatıldığı, pozitivist ve materyalist anlayışların eğitimin esası olarak alındığı bir döneme denk gelmektedir.⁶ Önceleri “halkevleri” bilahare “köy enstitüleri” vasıtasıyla toplumu bilhassa gençleri imandan arındırma projesi uygulamaya konuldu. Böyle bir atmosferde Bediüzzaman “yangında kurtarılacak ilk

¹ Abdülkerim Kuşeyri, *Kuşeyri Risalesi*, (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul, 1978. s. 470.

² B. S. Nursi, *Mektubat*, s. 431.

³ B. S. Nursi, *Mektubat*, s. 439.

⁴ B. S. Nursi, a.g.e., aynı yer.

⁵ B. S. Nursi, a.g.e. s. 430.

⁶ Bu konu ile ilgili daha geniş bir değerlendirme için bkz. Mehmet Kırkinci, *Bediüzzaman ve Tasavvuf*, Ekev Yayınları Erzurum 1998. ss. 116-126.

malzeme” psikolojisi ile imana vurgu yaptığı söylenebilir. Yoksa yangından kurtarılamayanlar kıymetsizdir anlamı çıkarılamaz.

İmanın esaslarına hücum olduğu bir zamanda, manevi yönden şahsi tekâmülü esas alan tarikatla meşgul olmaktansa, manevi hayatın olmazsa olmazı olan iman esaslarını takviye etmek ve bunu önelemek en rasyonel yol olarak gözükmektedir.

Bediüzzaman’ın “Bu zaman tarikat zamanı değil” sözünden tarikatları red, inkâr ve gereksiz görme anlamını çıkarmak mümkün gözüküyor. Çünkü ilgili kısımda da kısmen bahsedildiği üzere risale metinlerinde ve özellikle “Telvihat-ı Tis’a Risalesi” nde tarikatın faydası, lüzumu ve müntesiplerine verdiği manevi kuvvetten övgüyle söz edilmektedir. O halde bu sözde geçen “Bu zaman” kaydını tasavvufi eğitimin uygulanış biçimi ile bağlantılı olarak tahlil etmekte fayda var.

Eski zamanda kırk günde başlayıp kırk seneye varan “seyr-i süluk” ağır zikirler, virdler, çilehanelerde halvete girmeler bu zaman insanının rahatlıkla üstesinden gelebileceği yükümlülükler değildir. Bu nedenle Said Nursi, hayat pratiği açısından daha uygulanabilir bir yapılanma olan “cemaat”i öne çıkarma maksadıyla “Bu zaman tarikat zamanı değildir.” Sözüünü söylemiş olması muhtemeldir. Ki, günümüz tarikatları da adeta kabuk değiştirerek cemaat haline gelmişlerdir. Böylece Said Nursi’nin bu sözünün haklılığını fiilen tasdik etmiş olmaktadırlar.

Bu sözün söylendiği “zaman” ın diğer bir özelliği de tarikatların ve tarikatçılığın bir itham vesilesi olarak kullanılmasıdır. Bediüzzaman, birçok mahkemede tarikatçılıkla, tarikat dersi vermekle suçlanmış o da bu ithamı reddetme sadedinde şu şekilde cevap vermiştir:

“Beni hapsilere sokan muarızlarımin bir bahaneleri de o mahkemede ondan beraat kazandığım- ‘Tarikatçılık’tır. Hâlbuki Risale-i Nur’da daima dava edip demişim: ‘Zaman tarikat zamanı değil, belki imanı kurtarmak zamanıdır. Tarikatsız Cennete gidenler çoktur, imansız Cennete giden yoktur’ diye bütün kuvvetimizle imana çalışmışız. Ben hocayım, şeyh değilim. Dünyada bir hanem yok ki, nerede tekkem olacak? Bu yirmi sene zarfında, bir tek adam yok ki, çıksın desin: ‘Bana tarikat dersi vermiş.’ Ve mahkemeler ve zabıta bulamamışlar.”¹

Şeyh Muhammed Nurullah Seyda’nın Görüşleri

Tebliğimizin Giriş kısmında da belirtildiği gibi Şeyh M. Nurullah Seyda Bediüzzaman’ın, “Bu zaman tarikat zamanı değil hakikat zamanıdır” sözünü “Dokuz Nükte Risalesi” ile şerh ve izah ediyor. Bu risalenin girişinde Bediüzzaman’ı kendisinin ve bütün Müslümanların ustası olarak gördüğünü ve onu üveysi² mürid olarak kabul ettiğini söylüyor. Ve bu risalesinde serdedeceği görüşlerin Üstad’ın tarikat hakkında yukarıda zikredilen sözünün şerh ve izahı mahiyetinde olacağını ve bu şekilde anlaşılması arzusunda olduğunu beyan ediyor.³

Şeyh Nurullah, Bediüzzaman’ın “Bu zaman tarikat zamanı değil hakikat zamanıdır” cümlesinin içerdiği ince ve derin mananın anlaşılmasını nedeniyle müritler ile Risale-i Nur talebeleri arasında bir soğukluk ve münâferet hissini doğduğu tespitini yapıyor. Ehl-i tasavvuf ile Nur Talebeleri aynı memeden süt emen kardeşler olduğu halde anlaşılama ve diyalogsuzluk nedeniyle, yanındaki kardeşini uzakta sanan, gözlerini kaybetmiş iki kişinin durumuna benzetiyor.⁴

Bediüzzaman’ın tarikat hakkındaki sözünü zaman ve mekânla irtibatlı olarak değerlendirmek gerektiğini belirten Müellifimiz, görüşünü şu temsil ile daha berrak bir şekilde dile getiriyor: “Mesela, Asya kıt’asında kış mevsiminde, sen, ‘Kış dünyayı kapladı’ desen, bu sözden kışın bütün dünyayı kaplamış olması lazım gelmez. Çünkü bazı kıt’alarda halk hiç kış yüzü görmez. O halde, bu doğru sözü gerçek bir şekilde tefsir etmek gerekir. Yani onu bulduğumuz yerdeki zamanla, kışın kapladığı yer ve mekânla tefsir ederiz.” Bu misalin ışığında, Üstad Bediüzzaman’ın bulunduğu yerin, tarikat

¹ B.S. Nursi, *Emirdağ Lahikası*, C. I, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2007. s. 67.

² Veysel Karanî Hazretleri gibi sevdiği ve kendisine bağlı olduğu zatı görmeden ve gaybi olarak olan muhabbet ve bağlılık ve bu muhabbetle bağlı olduğu zattan mânevi feyz almak tarzı. Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1985. s. 549; Abdullah Yeğin, Abdulkadir Badıllı, Vd. *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat*, İstanbul 1985. s. 1032.

³ Muhammed Nurullah Seyda el- Cezerî, *Tasavvufun Sırları*, (Çev. İbrahim Öztürk), Zaman Yay. ty. s. 156.

⁴ a.g.e. s.157.

adabının tatbik edilemeyeceği bir yer olduğunu böylesi durumlarda mücerred imanın bile yeterli olduğu şeklinde kanaatini beyan ediyor.¹

Müellifimiz, Bediüzzaman'ın sıkça kullandığı, uzaklardaki hakikatleri yakınlaştıran birer dürbün olarak vasıflandırdığı “temsili anlatım”² tarzını tamamen benimsemiş olduğunu görüyoruz ki konumuz ile ilgili değerlendirmelerinde de hep bu yöntemi kullanmıştır. Müellif, Risale-i Nur'un hizmet tarzı ile tarikatların hizmet tarzının birbirinin rakibi ve alternatifi değil birbirinin eksikliklerini tamamlayan, birbirlerine kuvvet veren, farklı metotlarla aynı hedefe ulaşan yollar olarak gördüğünü şu temsille anlatmaktadır:

Bir yoldan bir şehre gitmek zorunda olan bir kişinin yolunun yırtıcı hayvanlar, akrep ve eşek arıları tarafından kesildiğini ve bu mahlûkatın her birine karşı farklı silahlarla mücadele edilmesi gerektiğini örneğin, tüfekte yırtıcı hayvanlara, değnekle yılan ve akrebe, yelpaze ile de sineğe karşı mücadele edilir.³

Bu dünya hayatını bir yolculuğa benzeten Müellif, yol kesici tehlikeleri de nefsin değişik desiselerine benzetmektedir. Muhatabın hastalığına, akli ve ruhî durumuna göre ilaçlar da farklılaşır. Bu manevî yolculukta kimisinin ruhunu tatmin edecek kimisinin de aklını ikna edecek delillerle ihtiyaç olduğunu, yolu ve silahları teke indirmenin pek akıllıca bir seçim olmadığını beyan ediyor. Şeyh Nurullah (r.a), buradan ağırlıklı olarak akıl ve imana vurgu yapan Risale-i Nur ile kalbi merkeze alan, vird ve zikre ağırlık veren tarikat yolunun birbirlerini tamamladıklarını dile getirmektedir.⁴

Müellifimiz, Dokuz Nükte Risalesi'nin geri kalan nüktelerinde tasavvuftaki şeriat, hakikat, marifet ve tarikat terimlerinin çeşitli anlamları, bir birleriyle olan ilişkileri ve iç içelikleri üzerinde durmakta ve nihaî hükmünü “İslam bir bütündür. Tarikat ise bu bütünün bir parçasıdır. Bedenden kesilen bütün organlar ölü sayılır ve elbette ölür” şeklinde vermektedir.⁵

Sonuç

Bediüzzaman'ın hayatına ve Risale-i Nur metinlerine baktığımızda Bediüzzaman'ın, günümüzde anlaşılan manasıyla herhangi bir tarikata mensubiyetinin bulunmadığı ve Risale-i Nur hareketinin de bir tarikat olmadığı sonucuna varabiliriz.

Bediüzzaman, herhangi bir tarikata mensup olmamakla birlikte, ciddi bir irfanî gelenekten beslendiğini risalelerinde yoğun bir şekilde kullandığı tasavvufî terminolojiden anlıyoruz. Tarikatlara yöneltilen itirazları “Bir ders-i hakikat ve yüksek bir ders-i ilmi” olarak vasıflandırdığı “Telvihât-ı Tis'a Risalesi” yle cevaplandırmıştır. Bu risale, tasavvuf muarızlarına tasavvufun bir müdafaanesi, ehl-i tasavvuf için ise ayak kayması olarak ifade edilen “varta”lara karşı ikaz edici bir rehber özelliğini taşımaktadır.

Said Nursi, tarikat imamlarına karşı son derece hürmetkâr ifadeler kullanmış ve her bir imamı Asr-ı saadetten bu yana devam etmekte olan zincirin birer halkası olarak görmüş ve tarikatı, “Bu milletin milyonlar ecdadının ruhları bağlandığı bir hakikat” ve “Üç kala-i İslamiyetten biri” gibi son derece sitayişkâr ifadelerle vasıflandırmıştır. Buna mukabil gerçek tasavvufun ruhuna uygun düşmeyen bazı “vartalar” dolayısıyla ehl-i tasavvufu ikaz etmiştir.

“Bu zaman tarikat zamanı değil hakikat zamanıdır” sözünü tarikatlara karşı olma, onları inkâr ve gereksiz görme şeklinde anlaşılmasına gerekir. Zira Risale-i Nur'un, tarikatın nihai maksatlarına hizmet ettiği, “ehl-i tarikatın bütün kuvvetleriyle Nur Risalelerini nurlandırmaları ve sahip çıkmalarının lazım ve elzem olduğunu”⁶ bizzat Bediüzzaman'ın kendisi ifade ediyor.

Bediüzzaman'ın ömrünün son yıllarında talebelerine yazmış olduğu aşağıda kısmen alıntıladığımız bir mektubunda, tarikat mensuplarının kendi tarikatlarını terk etmeye gerek kalmadan

¹ a.g.e. s.159.

² Örnek olarak bkz. B.S. Nursi, *Sözler*, Germany 1993. s. 123.

³ El- Cezeri, *Tasavvufun Sırları*, s. 160.

⁴ el- Cezeri, *Tasavvufun Sırları*, s. 161.

⁵ el- Cezeri, *a.g.e.* s. 166.

⁶ B.S. Nursi, *Emirdağ Lahikası*, II, s. 575.

Risale-i Nur dairesini kendi tarikat daireleri olarak kabul edebilecekleri şeklinde görüş beyan ederek ehli-i tasavvuf için açık kapı bıraktığını görüyoruz:

“Şimdiye kadar ben yalnız iman hakikatini düşünüp ‘tarikat zamanı değil, bid’alar mani oluyor dedim.’¹ Fakat şimdi, sünnet-i Peygamberî dairesinde, bütün on iki büyük tarikatın hulasası olan ve tarîklerin en büyük dairesi bulunan Risale-i Nur dairesi içine, her bir tarikat ehli kendi tarikatı dairesi gibi görüp girmek lâzım ve elzem olduğunu bu zaman gösterdi.”²

Şeyh Muhammed Nurullah Seyda el cezerî, kendi yazdığı Dokuz Nükte Risalesi’nde Bediüzzama’a karşı son derece hürmetkâr, takdîrkâr ve müeddep bir üslup kullanarak onun “Bu zaman tarikat zamanı değil” sözünün doğru, haklı ama mutlak olmadığını, zaman ve zemin bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini beyan etmiştir.

Kaynakça

Abdullah Yeğin, Abdulkadir Badıllı, Vd. Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat, İstanbul 1985

Abdussemmed el-Farkınî, el-Mecma‘u’l-münaddadü’l-kameri fi tercemeti’s-Şeyh Muhammed Sa‘id Seyda el-Cezerî Mektubat, (trc. İbrahim Öztürk), İnegöl 2008

Abdülkerim Kuşeyri, Kuşeyri Risalesi, (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1978.

Adak, Abdurrahman, “Seyda, Muhammed Said” DİA, C. 37, İstanbul 2009.

Akgündüz, Ahmet, “Risale-i Nur hareketi Tarikat mı Cemiyet mi, Cemaat mi?”, *Uluslararası Bediüzzaman Sempozyumu* III, 24-26 Eylül 1995

Algar, Hamid, Nakşibendîlik, (hazırlayan Cüneyt Köksal). İstanbul 2007

Badıllı, Abdulkadir Bediüzzaman Said-i Nursi Mufasssal Tarihçe-i Hayatı, C. III, İstanbul 1990.

Bediüzzaman Said Nursi, Emirdağ Lahikası, C. I, Germany 1994

Bediüzzaman Said Nursi, Emirdağ Lahikası C. I, Yeni Asya Neşriyat İstanbul 2007

Bediüzzaman Said Nursi, Emirdağ Lahikası, II. C.II. Germany 1994.

Bediüzzaman Said Nursi, Kastamonu Lahikası, Germany 1994.

Bediüzzaman Said Nursi, Lemalar, Yeni Asya Neşriyat Germany 1994.

Bediüzzaman Said Nursi, Mektubat, Germany 1994.

Bediüzzaman Said Nursi, Sözler, Germany, 1994.

Bediüzzaman’ın Tarihçe-i Hayatı, Germany 1994.

Çağlayan, Mehmet, Şark Uleması, İstanbul 1996.

Evlialar Ansiklopedisi, “Şeyh Seyda”. C. XI, İstanbul 1993.

Göksu, Muhammed, “Muhammed Seyda el-Cezerî (1949-1985)’nin Şahsiyeti ve Tasavvuf Anlayışı”, *Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu Bildirileri*, ed.M.Nesim Doru, Şırnak Üniv., Yay., Ankara 2010.

Karabaşoğlu, Metin, Risale Okumaları IV, İstanbul 2008.

Kırkinci, Mehmet, Bediüzzaman ve Tasavvuf, Ekev Yayınları Erzurum 1998.

Korkusuz, M. Şefik, Nehri’den Hazne’ye Meşayih-i Nakşibendî, İstanbul 2010.

Muhammed Nurullah Seyda el- Cezerî, Tasavvufun Sırları, (Çev. İbrahim Öztürk), Zaman Yay. ty.

¹ Bu konu ile ilgili açıklama için bkz. Metin Karabaşoğlu, Risale Okumaları IV, İstanbul 2008. ss. 169-1172.

² B.S. Nursi, Emirdağ Lahikası, II, s. 575-76.

Nursi, Abdurrahman, Bediüzzaman'ın Hayatı, (Yayına Haz. O. Resülan). İstanbul 1979

(http://seyhfahreddin.com/molla-fahrettin-batmani-nin-hayati-ve-kisiligi.html#_ftn2)

Seyid Elyê Fındıkî, Diwan, İstanbul 2000.

Şahiner, Necmettin, Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzanman Said Nursi, 4. Baskı İstanbul 1976.

Şahiner, Necmettin Son Şahitler, C.V. İstanbul 1992.

Uludağ, Süleyman, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1985.

Yüce, Abdülhakim, "Cizre'li Şeyh Seyda ve Tasavvufi görüşleri", *Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu Bildirileri*, ed.M.Nesim Doru, Şırnak Üniv., Yay., Ankara 2010.